

KARANTANIJA

Zemljevid: Šolski atlas str. 14. *Obseg Samove plemenske zveze*

Samova plemenska zveza

Naši predniki v Vzhodnih Alpah so po naselitvi živeli v vojni skupnosti z Avari. Ti so bili močnejši in so si večinoma podredili slovanske sosede. Leta 623 se je začel upor Slovanov proti avarskemu nasilju. To je bil začetek Samove plemenske zveze, ki je povezala Slovane od Baltika do Jadranskega morja. Že kmalu so se tej zvezi priključili tudi Slovani v Vzhodnih Alpah. Nastala je **prva znana slovanska država**, v katero so se leta 626 vključili tudi naši predniki. Tako je nastala slovanska kneževina znotraj te zveze. Že kmalu se omenja tudi prvi zgodovinski zapis o kneževini Slovanov v vzhodnih Alpah in njenem knezu Valuku. Še v času Samove zveze se je uveljavilo zanjo ime Karantanija. Samova zveza se je uspešno zoperstavila tako proti Avarom kot tudi Frankom. Ko pa je leta 658 kralj Samo umrl je njegova plemenska zveza razpadla. Oblast nad Slovani so obnovili Avari. Zunaj te oblasti pa so ostali alpski Slovani.

Karantanija

Karantanija predstavlja najstarejšo plemensko tvorbo v vzhodnoalpskem prostoru. Svoje središče je imela na današnjem Koroškem in prestolnico na Krnskem gradu nad Celovcem. Karantanska družba je bila razslojena. Stari rodovno-plemenski odnosi so v novi domovini vse manj držali. Zemljo so si vse bolj lastile posamezne družine, srenjske, t. j. skupne zemlje, je bilo vse manj. Na krnskem gradu je bil sedež karantanskega kneza, ki je vladal deželi. Knezovo konjeniško spremstvo so predstavljali kosezi, nekakšno svobodno kmečko plemstvo, ki mu je bila naložena posebna dolžnost vojaške službe. S posebnim slovesnim obredom so ustoličevali novega kneza.

Slikovno gradivo: Vir: Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 53. Krnski grad nad Gosposvetskim poljem. Od 7. do 9. stoletja je bil sedež karantanskih knezov.

Slikovno gradivo: naslov: Knežji kamen. Vir: Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 58.

V slovanski kneževini Karantaniji je bil Knežji kamen simbol knežje oblasti. Od 12. stoletja do leta 1414 je bil namenjen ustoličenju novega vojvode pri obredu v slovenskem jeziku.

Slikovno gradivo: Ustoličevanje koroškega vojvode. Vir: Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 35.

Rubrika: *Vse ljudstvo se je nato odpravilo na Gosposvetsko polje, kjer so ob knežjem kamnu pri Krnskem gradu novemu vojvodi v imenu ljudstva izročili oblast v deželi. Vojvodo so preoblekli v kmečko obleko (sive hlače, siv suknjič z rdečim pasom, rdečo torbo, siv plašč, siv klobuk s sivo torbico in kmečke čevlje z rdečimi vezalkami), ga posadili na kobilu in peljali trikrat okrog knežjega kamna. Okrog stoječe ljudstvo je medtem pelo slovensko hvalnico »Čest i hvala bogu vsemogočnemu, iže stvori nebo in zemljo, da dal jest nam i našej dežele knez i gospod po našej volji«. S tem je vojvoda sprejel svoje pravice, kolikor mu jih je mogla dati dežela. Na knežjem kamnu je sedel kmet, ki je zbrane povprašal, ali je prihajajoči pravičen sodnik, ali bo skrbel za blagor dežele in ali spoštuje krščansko vero. Vojvoda je kmetu simbolično dal kmečko obleko, denar in konja. Nato je novi vojvoda stopil na knežji*

kamen in zamahnil z mečem na vse strani neba. S tem je povedal, da bo pravičen sodnik. Nato so mu v klobuku ponudili mrzlo vodo. (Bogo Grafenaer, Ustoličevanje koroških vojvod, Dokumenti slovenstva, Ljubljana 1994, str. 37).

Veliko večino karantanskega prebivalstva so sestavljali svobodni kmetje, ki so živeli združeni v vaške skupnosti, župe. Župe so vodili **župani**. Osnovna skupnost take vaške skupnosti je bila velika družina. Ta je skupno obdelovala zemljišče, ki ga je dodelila soseska. Takratno družbo so sestavljali tudi staroselci, nesvobodni ljudje (sužnji), ki so bili največkrat vojni ujetniki. Gospodar take družine je imel veliko oblast ne le nad nesvobodnimi, ampak tudi nad ženskami in otroki. Tako še danes slovensko ime »hlapec« pomeni v nekaterih slovanskih jezikih otroka.

Vprašanja

- 1 Opiši, kako je potekal obred ustoličevanja karantanskih knezov.
- 2 Ali si že prebral knjigo Frana Saleškega Finžgarja Pod svobodnim soncem? O čem piše pisatelj?

Pojmi

Knez: oznaka za deželnega gospoda.

Kosez: plemič karantanskih Slovanov.

Župa: ozemlje, kjer živi večja skupina ljudi.

Župan: vodja župe.

POKRISTJANJEVANJE IN KONEC KARANTANSKE SAMOSTOJNOSTI

Karantanija pod Franki

Okrog leta 740 so Karantanci pod vodstvom kneza Boruta za pomoč pred Avari prosili sosede Bavarce. Ti so jim pomagali in sovražnika so skupaj premagali. Bavarsko pomoč so morali Karantanci drago plačati. Priznati so morali bavarsko nadoblast, hkrati pa so morali na bavarski dvor poslati talca, Borutovega sina Gorazda in nečaka Hotimirja. Oba naj bi jamčila, da dogovor drži. Na Bavarskem so ju pokristjanili. Ti dogodki so pomenili delno izgubo samostojnosti. Karantanci so lahko namreč še naprej sami volili svoje kneze, vendar so morali za to prej dobiti dovoljenje Frankov, ki so si v tistem času podredili tudi Bavarce. Ti dogodki pomenijo začetek vključevanja slovenskega prostora v gospodarski, kulturni in verski svet tedanje Evrope; k nam sta se namreč začela iz Salzburga in Ogleja širiti tudi krščanstvo in frankovski fevdalizem.

Karniola

Karniola je bila poleg Karantanije druga slovanska plemenska kneževina na področju vzhodnih Alp. Obstajala je na območju južno od Karavank. O njej imamo le malo podatkov. Njihov edini znani knez je bil Vojnomir. Ob koncu 8. stoletja je tudi kneževina Karniolcev morala priznati vrhovno oblast frankovskega vladarja.

Pokristjanjevanje

Kršćanstvo se je med našimi predniki širilo postopoma. Najprej je novo vero sprejela vladarjeva družina in plemstvo. Že kmalu pa so se začeli proti pokristjanjevanju upori. Najhujši upor je izbruhnil leta 769, ki ga je knez Valtunk zadušil šele ob pomoči Bavarcev. Salzburški škof Virgil je po zadužitvi upora poslal novo skupino **misijonarjev**. Ti pri oznanjanju nove vere niso uporabljali prisile, uvedli so ljudski jezik, prevedli o snovne molitve, starim šegam in navadam pa so dali krščansko vsebino (na primer: kresovanje). Večina misijonarjev je prihajala iz Salzburga. Ti so omejili svoje delo na ozemlje severno od Drave, južno od Drave pa so delovali misijonarji iz Ogleja. Leta 811 je frankovski vladar Karel Veliki potrdil cerkveno mejo na reki Dravi od izvira do izliva v Donavo.

Zemljevid: (glej predlogo: učbenik za 6. razred, Olga J. Zorn, str. 140). Pokristjanjevanje naših prednikov v 9. stoletju

Zemljevid: Vir, Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 117. Salzburška nadškofija od 10. do 13. stoletja.

Slikovno gradivo: Vir: Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 62. Papež Leon III. Blagoslavlja frankovskega vladarja Karla Velikega ob kronanju za cesarja.

Brižinski spomeniki

Zapisi v staroslovenskem jeziku, ki so jih menihi uporabljali pri bogoslužju med alpskimi Slovani, okrog leta 1000, so ohranjeni v **kodeksu** srednjeveških latinskih rokopisov, ki so jih našli v bavarskem mestu Freising (Brižin). Zato jih danes imenujemo Freisingški ali Brižinski spomeniki. Predstavljajo najstarejši ohranjeni zapis v staroslovenskem jeziku in pričajo o širitvi krščanstva med Slovani.

Slikovno gradivo: naslov: vir: Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 25. *Brižinski spomeniki*.

Konec samostojnosti

Karantanci so se z občasnimi upori skušali rešiti frankovske nadoblasti. Tako se je leta 819 del Karantancev in tudi Karniolcev priključil uporu Ljudevita Posavskega. A že naslednje leto so bili uporniki premagani, sodelovanje pri uporu pa je bilo tako za Karantance in za Karniolce usodno, saj so izgubili še tisto samostojnost, ki so jo imeli. Frankovski vladar je svojim vazalom razdelil zemljo tistih domačih plemičev, ki so sodelovali v uporu., Karantanijo in Karniolio pa vključil v frankovsko državo.

Vprašanja

- 1 Razloži, kaj je pomenila izguba karantanske samostojnosti za naše prednike?
- 2 Kakšna je bila vera naših prednikov ob prihodu v novo domovino?
- 3 Preberi pesnitev Franceta Prešerna Krst pri Savici. Kaj je snov te lirsko-epske pesnitve?

- 4 Naštej nekaj posledic sodelovanja naših prednikov pri uporabi Ljudevita Posavskega?

Pojmi

Oglej (Akvileja): mesto v obalnem pasu na severu Italije, ob delti reke Soče.

Misijonar: duhovnik, ki širi krščansko vero.